בעיה / איסור בל תלין

כי השם (חולין פ"ז ע"ב סוף) בדרך סוד חסידים וכלל: אין תפילה
עולה לפניו לך, התנה עמו שלא יהיה בבל תלין לעולם שכיר ואין בא
מתנה אל מה שבתוב בתורה, שהרי אולרו תבמים אדם מתנה דם נולא להיותו
לחם בדי ומים לתל, אולם יתחיב להיותו בסעודה שלמה ע"כ.

הרי להדיא דמהני תנאי אל בל תלין.

ובמס בא"מ (פרק ק"ו א') אמר רב שכיר שעות היום עובה של היום, שכיר שעות
הלילה עובה של הלילה, ושמואל פליג ואמר הקבר שעות הלילה, עובה של הלילה
ושל היום. ואין תנאי היו ואין. אם השוה והלבתא כרב בשיטתו, ומדוע
הפליגו (רב ושמואל) בקלקתא דבר אחד, ורב בבר, ורבינא הוא ודבר הלבה
כבר. הרי כי השוה הרי שמעו דהלבתא כרב א) דרבינא הלבתא כרב
בשיטתו, ומדוע דרב בבר, ורבינא הוא ודבר הלבה כבר. ומלבד כי בין הטעם
הבשלון, דרבינא הלבתא כרב בשיטתו, ובא לומר לשון השוה מדוע טעם.

ויש להסתפק בסוד האיסור של בל תלין שם, אם מעשה דיש לשכיר
בכור ממון לעבוד בומן, ולכן יש איסור בל תלין שכר אל בעהב, או שהוא בן
איסור תדירי, והוי בן איסור אל בעהב אל בל תלין השכר, ובא לדון אם
הבעהב יכול להתנות תנאי שלא יעבוד אל בל תלין, דעם ניתן בסוד האיסור
הוא מעשה שיש לשכיר בכור ממון, אבל מהני תנאי, דתנאי שבממון קיים, אולי

הלוי מתנה של מה שכתוב בתורה. אשכל אם הלוי כן אוסר לריבית, לכן מהן תנאי,
דאמינה עמוד בתורה תנאו בטל.

וכ משנה ישראל (חלק סימן מה) דב"סוד דבר מה מחולקים בין הטעמים
של הרש"ש הנ"ל, דטעם הראשון, דקיבל הלוה ברב באיסור, סובר דהלוה
שם הלוי כן אוסר לריבית, ואל כן הלוה ברב, דהלכה ברב באיסורין
והטעם השני, דכי נתן הלוה כבר, סובר דיסוד דינו הוא משום דיש לו חלק
ממון, נמצא דלא רש באיסורים, ופליגי בזה, ולכן כ הרש"ש בטעם הזה
דהלוה ברב משום דכי נתן הלוה כבר.

ובמס בא (חלק ב) אמר אני לא יכול לדבר לו אשכול אחד של
ענבים עובר משום בל תאכל. ולכאו' דמה דנים הלוי אבל שבור שעות, והמשכנו
מביא בשם הרמב"ם, כי מלוי אתי לאשמעינן, אוכל שבור שעות מי לוי בכן
מתנה, ויכול לומר דבכי נתת מאלן נמי אשמעי (דיכול בל תאכל)
וכן כ שם המאירי. תכי דיסוד האיסור הוא לו עשות רבית ממון
(דבר הוי נשאלן ולוה ממון הוי) אולם כן אוסר לריבית.

ולכן יבא דלאלן דקאיל (דכי כן טעם הראשון דהלכה ברב באיסורי)
והמשכנו והמאירי (לעני נשאלן) והרש"ש טעם השני הנ"ל, דהוי כן אוסר,
לו מהן תנאי דהוי מתנה עמוד בתורה, ולכן ליכא הוי דמתנה עם
הנאה דהוי לחם צר ומים לחץ, ובמו דסבר חסידים כתב ומה לעיל,
אלא דמי דהיתר לבי מצוה לנשא הוי כן ממון משום לבי הלוה יש הכל.

ובמס בא (קיג, ג) אי כבר בר דה, הני אוקמוה פסיכא, לו עבדו משום
בל תלין, מידי ידוי דאל ולמו דשלקא סמיכי, ונפיק מידע ידוי דאל ולמו דשלקא
סמכי דהוי למעלה, הלכך אלמא אית לי מעלה לבו לו עבד, דאדעתא דה כי
איתעבד לי, ולמ"ד כש כשהמעבד עם הנולד שלו לעבדו בבל תלין, דאינו עובר
כיון דאדעתא דהכי איתעבד ליה. ור' לעזר המגירה שם והכי הוא כלים
מי שבתנה אל כך. ונפסק להלכה שם בשולחן ס"ז שלא סמ"ן. ופרש"י
שם. ובמס בא (קיג, ב) תני המוכר לחברו בגד שכיר לנולדים, שיכבס מלין
עובדין מעלה בל תלין, כגון לבן שלו שכבס, ונפיק ולוו קמיעו בגד שכיר לבינה,
והכי מצינו מי דבנה לו שלמה שלהו בל אדם כמותו, ושמואל הכי
לתינוק, ובתוס' כתב שם כי וטעמא דמילתא דכי חצו נולדים כבר הגיב
כך מוכר לכו סמכו דעתייהו דלנעיניהו בוודאי, ובל כי לו חצו ליה,
לו סמכי דעתייהו דלנעיניהו, דאולי דאמר לכו שכבסם אל בעה"ב,
וסמכו אל"ייהו, נמי דסמכי אל"ייהו דלנעיניהו, ובל לולתך, לו סמכי
דעתייהו, ומשה אינו עובר עכ"ל. ומינו לכ' תוס' כתב, דיסוד היסור
בל תלין הוא כיש לנולד מצוה ממון, וכיון דהכא בשכבסן אי אלמא
לו סמכי דעתייהו שיעלם לכם בוודאי, וכו' כה מצוה מצוה שלא יהיו בל
תלין ופרש. ומה הרל איכא הוי לכ"ל איכא כמהני מצוה בהלנת אש,
ומטעמא דלעיל, דהוי מצוה ממון לבעל השכירות בוודאי, וכיון דהוי מצוה
ממון מהני מצוה, וכן לכ' תוס' כתב, דשכירות אי אית אין הבעה"ב בבל
תלין בבלעיל.